

ISLAMSKA MISAO

Osnivač i izdavač: Fakultet za islamske studije, Novi Pazar

Za izdavača: muftija dr. Mevlud Dudić

Glavni urednik: muftija dr. Mevlud Dudić

Pomoćnik urednika: hfz. prof. dr. Haris Hadžić

Redakcija: prof. dr. Sulejman Topoljak, prof. dr. Hajrudin Balić,
prof. dr. Mustafa Fetić, hfz. prof. dr. Almir Pramenković, doc. dr.
Siham Mevid

Šerijatski recenzent: hfz. prof. dr. Almir Pramenković

Tehnički urednik: Senad Redžepović

Lektor: Samir Škrijelj

Štampa: Grafičar, Užice

Tiraž: 500 primjeraka

Adresa redakcije: Fakultet za islamske studije,
ul. Rifata Burdževića 1, 36300 Novi Pazar

Štampanje ovog broja pomogla je Vlada R. Srbije - Kancelarija
za saradnju sa crkvama i verskim zajednicama

CIP - Katalogizacija u publikaciji

Narodna biblioteka Srbije, Beograd

378:28

ISLAMSKA misao : godišnjak Fakulteta za islamske studije

Novi Pazar / glavni urednik Mevlud Dudić. - 2007, br. 1- . - Novi

Pazar : Fakultet za islamske studije, 2007- (Užice : Grafičar). - 24 cm

Godišnje. - Drugo izdanje na drugom medijumu: Islamska misao

(Novi Pazar. Online) = ISSN 2956-2236

ISSN 1452-9580 = Islamska misao (Novi Pazar)

COBISS.SR-ID 141771532

ZNAČAJ DJETINJSTVA ZA RAZVOJ ZDRAVE LIČNOSTI

Rezime: Djetinjstvo je prvo doba u razvoju ličnosti i ovo je veoma važan period za formiranje zdrave ličnosti, stjecanje navika, učenje adekvatne socijalizacije u porodici i društvu. Na samom početku djetinjstva roditelji imaju najvažniju ulogu u razvoju djeteta. Adekvatna briga o djetetu ne podrazumijeva samo fizičku brigu o djetetu, kako se to nerijetko smatra, već za kvalitetan odgoj su veoma bitni odnosi u samoj porodici, odnos prema djetetu svakog člana porodice i dinamika partnerskih odnosa roditelja. Djeca svoja prva ponašanja uče u porodici i oblikuju ih shodno ponašanju roditelja prema njima. Ukoliko roditelji neko ponašanje djeteta nagrađuju, dijete će taj oblik ponašanja češće ponavljati u svom svakodnevnom ponašanju, dok ukoliko roditelji kažnjavaju neko ponašanje djeteta, ono će vjerovatno to ponašanje, ili postupak zbog kojeg se kažnjava, prestati da radi. Kvalitet djetinjstva jednog djeteta zavisiće od kvaliteta ličnosti njegovih roditelja, njihovog stila vaspitanja i njihovog međusobnog odnosa sa djetetom. Stepenn svijesti o Bogu veoma je bitan faktor koji oblikuje svakodnevno ponašanje svakog čovjeka, pa tako neminovno ova osobina utječe i na odnos roditelja prema djetetu i na način na koji će roditelji vaspitavati i odgajati dijete.

U ovom radu prikazano je djetinjstvo, njegov značaj za formiranje zdrave ličnosti, stilovi roditeljstva koji postoje te važnost i utjecaj religije na djetinjstvo i formiranje ličnosti.

Ključne riječi: djetinjstvo, roditeljstvo, odgajatelj i značaj religije.

Summary: Childhood is the first age in personality development and this is a very important period for forming a healthy personality, acquiring habits, learning adequate socialization in the family and society. At the very beginning of childhood, parents play the most important role in a child's development. Adequate care of a child does not mean only physical care of the child, as it is often considered, but for quality upbringing, relationships within the family itself, the relationship of each family member towards the child and the dynamics of the parent's partnership are very important. Children learn their first behaviors in the family and shape them according to their parents' behavior towards them. If the parents reward some behavior of the child, the child will repeat that form of behavior more often in his daily behavior, while if the parents punish some behavior of the child, he will probably stop doing that behavior, or the action that is being punished. The quality of a child's childhood will depend on the quality of his parents' personality, their parenting style and their mutual relationship with the child. The degree of awareness of God is a very important factor that shapes the daily behavior of every person, so this characteristic inevitably affects the relationship of parents towards the child and the way in which the parents will raise and raise the child.

This paper presents childhood, its importance for the formation of a healthy personality, existing parenting styles, and the importance and influence of religion on childhood and personality formation.

Keywords: childhood, parenting, educators and the importance of religion.

Djetinjstvo

Djetinjstvo se kao veoma važan period u životu svakog čovjeka može posmatrati sa više aspekata, i to sa aspekta psihologije, pedagogije i sociologije. Ovo doba je veoma zanimljivo i inspirativno za analiziranje, proučavanje, tumačenje, istraživanje i razmjenu različitih mišljenja stručnjaka koji se bave ovim periodom života. Djetinjstvo je prva prirodna faza u razvoju individue i temelj razvoja buduće ličnosti. „Izgleda da u svakom postupku dolaze do izražaja život i ličnost djeteta u njegovoj cjelini i, sljedstveno tome, ne možemo razumjeti osobu ako ne poznajemo tu nevidljivu pozadinu. Taj fenomen nazivamo jedinstvom ličnosti.“ (Adler A.,1984.)

Jedno od najkompleksnijih pitanja koje postavljaju pedagozi, psiholozi i sociolozi jeste pitanje značaja djetinjstva u procesu formiranja čovjeka. Djetinjstvo nije određeno samo prirodom djeteta, odnosno njegovim nasljednim faktorom, već niz aktivnosti u njegovom odrastanju, odgoju i vaspitanju određuju njegovu ličnost. Djetinjstvo traje do jedanaeste ili dvanaeste godine. Unutar djetinjstva razlikujemo nekoliko faza, i to: prvo djetinjstvo, rano djetinjstvo, srednje djetinjstvo i pozno djetinjstvo. U ranom djetinjstvu (do druge godine) veoma je bitno socijalno okruženje i odnos s roditeljima. U ovom periodu posebno je važan odnos djeteta sa majkom jer se u tim godinama stječe povjerenje i formiraju se obrasci vezanosti za majku, koji ukoliko nije kvalitetan, može negativno utjecati na formiranje cjelokupne ličnosti. U životu djeteta bitni su još događaji kao što je polazak u školu i prihvatanje obaveza. Polazak djeteta u vrtić ili školu veoma je važan trenutak zbog (vrlo često) prvog odvajanja od roditelja, učenja o socijalizaciji sa novim prijateljima i razvoja svijesti o autoritetu. Ranije se smatralo da se čovjek formira samo u ranom djetinjstvu, a sada se zna da se on razvija tokom čitavog života.

Odgoj djece u islamu

Islam je prva i posljednja monoteistička religija koja je objavljena od Svemogućeg i Sveznajućeg Boga s ciljem adekvatnog uputstva sretnog i kvalitetnog života, uspješnog i prosperitetnog društva i zajednice. Plemeniti Gospodar stvorio je čovjeka i od početka njegovog stvaranja davao mu je uputstva za život, koja su prilagođena čovjeku, njegovim potrebama i svemu onome što će mu donijeti potpuno blagostanje na ovom i budućem svijetu. Posljednja objavljena knjiga je Kur'an, a objavljen je Poslaniku Muhammedu s.a.v.s. U ovoj blagoslovljenoj Knjizi i biografiji - životopisu Poslanika Muhammeda s.a.v.s. imamo uputstva za sretan život, pouku o onima koji su uspjeli na dunjaluku i Ahiretu i primjere onih koji su život iskoristili za dokaz protiv sebe, a ne za sebe. Ova uputstva su sveprisutna na Zemlji od dolaska ove Objave, pa dok svijet postoji i to je jedini obrazac kvalitetne organizacije pojedinca, društva i socijalne zajednice. Islam je religija koja svakome daje njegovo pravo - od novorođenčeta, pa do najstarije osobe u zajednici, siromahu i imućnom, muškarcu i ženi. Islam mnogo pažnje pridaje porodičnoj zajednici i motivira svoje sljedbenike na formiranje iste. Također, slična motivacija se koristi i kada je u pitanju roditeljstvo. Plemeniti Gospodar u Kur'anu kaže: *„Bogatstvo i sinovi su ukras u životu na ovom svijetu, a dobra djela, koja vječno ostaju, bit će od Gospodara tvoga bolje nagrađena i ono u šta se čovjek može pouzdati.“* (Kur'an)

Gospodar u ovom ajetu za djecu (sinove) kaže da su ukras na dunjaluku, svakako svojim roditeljima, ali i socijalnoj zajednici, ali isto tako Gospodar napominje vrijednost i važnost činjenja dobrih djela čija nagrada vječno traje. Gospodar nas podsjeća da djeca i ostale dunjalučke obaveze koje čovjek svakodnevno obavlja ne smiju biti razlog zaboravljanja na dobročinstvo, a druga pouka iz istog ajeta je da će čovjek i za odgajanje djece biti nagrađen, jer je to veoma zahtjevan posao, a uloga roditelja nosi sa sobom zaista veliku odgovornost. Od Abdullaha ibn Omera r.a. prenosi se da je rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika s.a.v.s. da kaže: - Svi ste vi pastiri i svi ste odgovorni za svoje stado: vođa je pastir i on je odgovoran za svoje stado, čovjek je pastir u svojoj porodici

i on je odgovoran za svoje stado, žena je pastirica u kući svoga muža i odgovorna je za svoje stado, sluga je pastir u imetku svoga gazde i on je odgovoran za svoje stado; svi ste vi pastiri i svi ste vi odgovorni za svoje stado." U ovom hadisu Poslanik s.a.v.s. naglašava važnost odgovornosti čovjeka koju ima prema svojoj porodici, muža prema ženi i roditelja prema djeci. Posebno se u islamu naglašava važnost majke u svakodnevnom odgoju djece, jer je majka ta koja rađa, najviše vremena provodi sa svojom djecom i najviše može utjecati na njihovo svakodnevno ponašanje kroz odgoj, komunikaciju i interakciju.

Značaj djetinjstva za razvoj ličnosti

Djetinjstvo ima veoma veliki značaj u razvoju čovjeka jer je nivo intelektualnog razvoja koji se postigne na tom razvojnom stupnju od velikog značaja za cjelokupni individualni razvoj čovjeka. Naučnici koji se bave razvojem djece kažu da su se shvatanja o razvoju djeteta mijenjala protokom vremena. Na početku XX vijeka bilo je dominantno shvatanje da su bebe potpuno bespomoćna stvorenja, dok je krajem vijeka došlo do novih otkrića koja se odnose na niz suštinskih karakteristika ranog djetinjstva koja utječu na promjene pojedinca. Od početka do kraja vijeka bitno se promijenilo shvatanje o faktorima koji utječu na osobine i formiranje čovjeka. Jedan od psihoanalitičara koji je najviše isticao značaj djetinjstva u formiranju odrasle ličnosti je Sigmund Frojd. On ističe da se dijete rađa kao potpuno bespomoćno i da se sve osnove ličnosti upravo formiraju u djetinjstvu. "*Dijete je otac čovjeka*", ističe Frojd. Po njemu, nekoliko faza kroz koje dijete prolazi u svom djetinjstvu će u značajnoj mjeri odrediti njegovu ličnost, karakter i ponašanje u mnogobrojnim svakodnevnim situacijama. Sredinom XX vijeka postala su aktuelna neka nova mišljenja i učenja koja ističu da je dijete društveno biće o kome se staraju odrasli. Ovo mišljenje je u suprotnosti sa prethodno spomenutim Frojdovim mišljenjem, jer je Frojd stavljao naglasak na samostalni razvoj individue, dok sredinom XX vijeka nauč-

nici stavljaju naglasak na socijalno okruženje i njegov utjecaj na dijete i njegov razvoj.

Erikson također ističe značaj socijalnog okruženja na razvoj djeteta. Sredina XX vijeka je razdoblje u kojem se psihologija kao nauka prosperitetno razvijala jer se veliki broj naučnika bavio različitim oblastima ove tada nove naučne discipline. Među njima je i Pijaže koji ističe važnost intelektualnog razvoja od kojeg najviše zavisi položaj čovjeka u okruženju i uspješnost njegove adaptacije u okolini. Ovdje se otvara tematika socijalne inteligencije koja je neophodna za uspješno funkcioniranje pojedinca u društvenim sistemima, primarnim kao što je porodica, ali i kasnijim sistemima poput škole, radnog okruženja i tako dalje. U ranom djetinjstvu djeca počinju da koriste simbole i na taj način počinje razvoj inteligencije jer dijete nije više ograničeno samo na radnju. Razvojni psiholozi su sprovedli različita istraživanja o utjecaju sredinskih, kulturoloških i ekonomskih uslova na razvoj djeteta i dobili su rezultate da djeca koja imaju istu genetsku predispoziciju mogu se razviti uslijed različitih uslova u kojima odrastaju u potpuno različite ličnosti, što dokazuje veliki utjecaj socijalnog okruženja na razvoj jedinke.

Islam također ističe značaj djetinjstva za formiranje ličnosti i navika koje dijete usvaja u ovom periodu. Ebu Davud i Ahmed bilježe hadis od Amra ibn Šuajba koji prenosi od svog oca, a on od svog oca, koji je rekao: „Allahov Poslanik s.a.v.s. je kazao: - Savjetujte vašu djecu da klanjaju kada napune sedam godina, i udarite ih ako ne budu obavljali namaz u desetoj godini i razdvojite ih u krevetima.“ (Šejh Albani je hadis ocijenio kao vjerodostojan). Također, Plemeniti Gospodar u Kur'anu kaže: „*Naredi čeljadi svojoj da molitvu obavljaju i istraj u tome!*“ (Ta-Ha, 132)

Iz spomenutog ajeta i hadisa može se zaključiti o važnosti usvajanja navike obavljanja namaza u ranom djetinjstvu, čak i prije stjecanja šerijatskog punoljetstva, što je dokaz da je ovakav način odgoja i vaspitanja djeteta zdrava osnova kasnije ličnosti. Također su mnogobrojne izjave islamskih učenjaka o važnosti učenja u mladosti, jer je ono mnogo lakše i produktivnije nego učenje u starosti.

Emocionalni odnos između roditelja i djece

Emocionalni odnos između roditelja i djeteta formira se već u ranom djetinjstvu, odmah nakon rađanja djeteta. Ova veza se oblikuje postepeno i na nju utječu roditelji i ostali članovi porodice. Ova veza može biti različitog kvaliteta i intenziteta, te može biti zadovoljavajuća ili nezadovoljavajuća, odnosno manje zadovoljavajuća. Od samog rođenja djeteta počinje sa različitim oblicima ponašanja koji pokreću ponašanje roditelja u odnosu prema djetetu i to je prvi početak emocionalnog odnosa između roditelja i djeteta. U posljednje vrijeme, savremeni istraživači sve češće govore o osjetljivosti majke, odnosno o majčinom ponašanju prilikom zadovoljenja djetetovih potreba. Ukoliko dijete u svom ranom djetinjstvu dobije dovoljno ljubavi i pažnje od roditelja, posebno majke, ono će sebe smatrati veoma važnim, znat će da prihvati ljubav i da je drugima daje, dok u suprotnom, vrlo vjerovatno neće moći da ostvari bliske odnose sa drugim ljudima. U tom ranom periodu dijete će majku doživljavati kao osobu koja njemu nudi prihvatanje, ljubav i sigurnost. Empatija je veoma važna osobina koju majka treba da posjeduje, odnosno treba razumjeti osjećanja i potrebe djeteta. Odsustvo egocentričnosti kod majke veoma je bitno, jer je vrlo važno sagledati stvari iz različitih uglova. Ukoliko majka ima ove veoma važne osobine one će pospješiti zdrav razvoj djeteta, njegove osobine i njegovo svakodnevno napredovanje. Ovakav odnos između majke i djeteta omogućava kvalitetnu komunikaciju i dijete shvata sebe, sopstvene sposobnosti, stječe povjerenje u majku, a kasnije isti obrazac ponašanja će primijeniti i sa ostalim osobama u svom okruženju. Suprotno ovome, ukoliko je majka hladna i ne pokazuje dovoljno emocija i razumijevanja prema djetetu i njegovim potrebama, dijete ima manje samopouzdanja i manje hrabrosti i sposobnosti za formiranje kvalitetnih odnosa sa drugim ljudima koji sadrže povjerenje i saradnju. Gospodar u Kur'anu naređuje lijep i koristan govor: *"I ljudima lijepo riječi govorite."* Način na koji se roditelji i ostali članovi porodice obraćaju djetetu u značajnoj mjeri će utjecati na formiranje ličnosti djeteta, njegovu sliku o sebi, razvoj samopouzdanja, povjerenje prema drugim ljudima i opće stavove prema svijetu i drugim ljudima.

Postepeno odgajanje djeteta

Za ispravno i kvalitetno odgajanje djeteta veoma je važno njegovo postepeno odgajanje i navikavanje djeteta na pozitivne oblike ponašanja. Navike i ponašanje djeteta treba prilagoditi postepenom i prirodnom fizičkom razvoju djeteta. Sam Kur'an je objavljen postepeno, propisi Šeriatu su vjernicima objavljeni postepeno, tako je postepenost u odgajanju djeteta veoma bitna. Pravilan i adekvatan fizički razvoj veoma je važan, posebno u prvim godinama života, ali i kasnijeg djetinjstva. Kod djeteta se do sedme godine razvije oko 70% intelektualnog kapaciteta, dijete u tom periodu počinje rasuđivati predmete i pojave oko sebe i to je, zapravo, početak njegovog zdravog odgoja i obrazovanja.

Pravednost je veoma bitna prilikom odgajanja djece, da se jednako i pravedno postupa prema svakom djetetu. Postupnost u odgajanju djeteta treba se primjenjivati i u obrazovanju. Kada je obrazovanje djeteta u pitanju, treba koristiti induktivni pristup koji se primjenjuje od posebnih prema općim informacijama, dakle, prvo se koriste jednostavne i osnovne informacije, pa tek onda ostale informacije koje su opće i od većeg značaja.

Važnost navike u učenju je veoma važna, a ona se formira prije djetetovog polaska u školu. Jer, ukoliko dijete u ranom razvoju usvoji ostale zdrave navike, lako će usvojiti i naviku učenja. Ovakav princip učenja podržali su mnogi učenjaci i filozofi, među njima i Ibn Haldun. On ističe da u procesu obrazovanja postoje tri faze. Prva faza je ona u kojoj se uče opći pojmovi, u drugoj fazi se uči detaljnost i treća faza je ona u kojoj se uče apstraktni i manje jasni pojmovi. Roditelji, posebno majka, a nakon toga vaspitači i učitelji koji se bave odgojem i obrazovanjem djece, trebaju biti svjesni činjenice i imati u vidu da je svako dijete individua za sebe, da ima svoju narav, da nerijetko želi da na različit način zadovolji svoje potrebe i stoga se odgajatelj treba prilagoditi svakom djetetu, razumjeti ga i nastojati ga podučiti kvalitetnom načinu zadovoljenja svojih potreba te socijalizaciji sa ostalom djecom i drugim društvenim slojevima.

Što se tiče procesa obrazovanja, veoma je važno da se djetetu daju jasne i razumljive informacije koje će dijete razumjeti i koje ga neće zbunjivati kako bi ono moglo da napreduje i razvija se.

Razvoj predškolskog vaspitanja i obrazovanja

Na razvoj i kvalitet predškolskog obrazovanja i vaspitanja u velikoj mjeri utjeiče znanje, sposobnost, obrazovanje i kompetentnost vaspitača koji se bave djecom. Iz tog razloga, na univerzitetima i smjerovima gdje se obrazuju vaspitači postoje mnogobrojni predmeti na osnovnim i master studijama koji se bave obrazovanjem djece, a između ostalog to su predmeti: Metodika vaspitnog rada, Dječja igra i stvaralaštvo i Inkluzivno obrazovanje koje je veoma bitno ukoliko u razredu postoje djeca koja trebaju posebnu podršku za ostvarivanje svojih potreba.

Da bi jedan vaspitač kvalitetno realizirao nastavni plan i program, prije svega je veoma bitno da poznaje njegov sadržaj, metode koje se mogu primjenjivati i da je odgajatelj osposobljen za primjenu različitih oblika vaspitanja. Ovakav oblik učenja koji se primjenjuje na univerzitetima veliki je doprinos obrazovanju i vaspitanju djece.

U Srbiji se od 2007. do 2010. godine realizirao program stručnog usavršavanja "Obuka vaspitača za pripremu djece za opismenjavanje" i taj program je podržan i akreditovan od strane Zavoda za unapređivanje vaspitanja i obrazovanja. Na ovim seminarima učestvovalo je oko 700 vaspitača iz Srbije, a program je realiziran kroz 26 radionica. Na osnovu istraživanja određenog broja vaspitača o kvalitetu obrazovanja djece u predškolskim ustanovama došlo se do zaključka da plan i program nije dovoljno jasan za djecu datog uzrasta, pa se samim tim javljaju problemi pri usvajanju i razumijevanju tog gradiva kod djece, te da treba raditi na uprošćavanju i pojašnjavanju gradiva. Drugi zaključak je bio da u toku studiranja i obučavanja budućih vaspitača treba raditi na više praktičnih vještina u odgajanju, obrazovanju, razumijevanju djece i međusobnoj komunikaciji. Još jedan od zaključaka koji treba uzeti u razmatranje jeste prijedlog da u toku studiranja budućí vaspitači trebaju praktično obraditi nekoliko planova i programa koji se primjenjuju u predškolskim ustanovama.

Vaspitanje i obrazovanje u savremenom dobu

Proces obrazovanja neizbežno djeluje na razvoj ličnosti. Vidljivost i lični osjećaj društvenog pritiska koji je u prirodi društveno organiziranog vaspitanja (Kovač Šebart i Krek, 2012; Potkonjak, 1996; Tadić, 2015) može se tumačiti kao indikator ciljeva društvene aktivnosti u kojoj učestvujemo i funkcije vaspitanja u njegovom implementiranju. Vaspitanje se sagledava i razumije iz različitih uglova i pedagoško shvatanje vaspitanja je od samog početka podrazumijevalo humanizaciju i socijalizaciju odnosa u društvu, istraživanje načina kako osnažiti lični potencijal, jačanje komponenti ličnosti kroz proces prilagođavanja zajednici, nastojanje shvatanja potrebe svakog pojedinca za pripadnost i prihvatanje u određenoj zajednici, pokušaj da individualac prihvati svoj položaj u društvu, unapređuje i održava svoj individualni i socijalni život, a uz sve to i podrška svakoj individui u ličnom obrazovanju, napredovanju i izgradnji svoje ličnosti. U pedagoškom sistemu koji primjenjuje ovakve oblike rada vaspitanje se i danas razmatra iz etičke perspektive, uz prvenstveno razumijevanje djelovanja društveno-političko-ekonomskih okolnosti koje u prvi plan nameću tržišne vrijednosti (Merije, 2014; Ryan & Deci, 2000; Varufakis, 2015).

Pedagoški optimizam vjekovima se vezuje za „projekat društva koji favorizira nastanak slobodnog subjekta“ (Merije, 2014: 92) i bazira se na etičkom sistemu vaspitanja koji može omogućiti vaspitanicima da istovremeno uče i odrastaju, da se obrazuju i emancipuju. Prilikom vaspitanja i obrazovanja djece nerijetko se javljaju različiti oblici problematičnog ponašanja djece koje nije prihvatljivo u socijalnom kontekstu i imaju veoma negativne i destruktivne posljedice. Postoje različite teorije o sprječavanju takvih oblika ponašanja djece. Danas je sveprisutno stanovište da se problematična ponašanja djece, kao i svi ostali problemi u oblasti obrazovanja, mogu rješavati po ugledu na poslovni svijet – dobrom organizacijom i upravljanjem. (Tadić, 2015)

Zaključak

U ovom radu prikazano je djetinjstvo kao jedan od najbitnijih životnih perioda koji je veoma značajan za formiranje kvalitetne ličnosti, usvajanje navika i adekvatnu socijalizaciju. Roditelji i porodica prve su i najznačajnije figure koje utječu na dijete i njegov razvoj. Od kvaliteta veze sa roditeljima, posebno sa majkom, zavise mnoge kasnije relacije i odnosi u životu. O važnosti pravilnog odnosa prema djetetu pisali su, istraživali i govorili mnogi psiholozi, pedagozi i sociolozi, a značaj religije u ovom procesu nikako ne treba zapostavljati.

Vjera islam dala je sveopći pristup svakom segmentu života kojem se svaki čovjek treba prilagoditi da bi živio sretan i ispunjen život. Islam je uredio odnos roditelja prema djeci kroz samilost i pravednost jednih prema drugima. Djeca su roditeljima emanet koji treba ispoštovati i o istom računa voditi. Mnoge osobine ličnosti koje određuju kasniji kvalitet života upravo se formiraju u djetinjstvu i od njih zavisi zadovoljstvo životom zrele ličnosti, njegovo samopouzdanje, sklonost negativnim raspoloženjima, kao i pojava psiholoških negativnih stanja kao što su anksioznost i depresija. Nekvalitetan odnos između djeteta i majke može utjecati na slabiji kvalitet svih kasnijih socijalnih odnosa koje osoba ostvaruje u svom životu. Islam je, naravno, i ovaj segment života uredio, pa je stoga majka ona koja brine o odgoju djece, a nije dužna da radi i finansijski obezbjeđuje svoju porodicu, već je za to zadužen otac. Svakako da žena treba raditi na ostvarenju sopstvenih potencijala, ali treba i znati poredati prioritete u datom periodu, a roditeljstvo posebno u prvim godinama života djeteta treba biti svakoj majci prioritet.

U radu su prikazani i afektivni oblici vezanosti između djece i roditelja, kao i važnost navika koje dijete usvaja u svom djetinjstvu. Značajnu ulogu u vaspitanju i obrazovanju djece imaju i vaspitači koji rade u odgojno-obrazovnim ustanovama. Prijedlog za buduća istraživanja i radove je da se istražuju adekvatni načini rješavanja problema destruktivnih i negativnih oblika ponašanja kod djece, kao što su vršnjačko nasilje i problemi vezani za samu nastavu koji se javljaju kod djece.

Literatura

Adler, A.: *Psihologija deteta*, Prosveta, Beograd

Besim Korkut: Prijevod Kur'ana

Buharijina i Muslimova zbirka hadisa

Bowlby, J. (1973): *Attachment and Loss*, Vol. 2: *Separation: Anxiety and Anger*. London: Hoga rth Press and Institute of Psycho-Analysis

Merije, F. (2014): *Obrazovanje je vaspitanje: Etika i pedagogija*, Beograd, Zavod za udžbenike

Merije, F. (2016): *Pedagogija: mora se pružiti otpor*, Beograd, Data Status

Kovač Šebart, M. i Krek, J. (2012): *Osnove vaspitanja u školi – konceptualizacija pojma i primena u praksi*, Beograd, Clio

Kopas-Vukašinić, E. (2010): *Vaspitni rad u dečjem vrtiću i školi – ostvarivanje kontinuiteta u izboru i realizaciji zadataka*, Nova škola, god. 5, br. 7 (176–185)

Kopas-Vukašinić, E. (2015): *Razvoj kurikuluma kao pretpostavka osiguranja kvaliteta savremenog univerzitetskog obrazovanja*. U S. Marin-ković (ur.): *Nastava i učenje: evaluacija vaspitno-obrazovnog rada* (109–118), Užice, Učiteljski fakultet

Ryan, R. & Deci, E. (2000): *The Darker and Brighter Sides of Human Existence: Basic Psychological Needs as a Unifying Concept*, *Psychological Inquiry*, 11(4), 319-338

Tadić, A. (2015): *Nastavnički modeli i strategije razredne discipline*, Beograd, Učiteljski fakultet